

УДК 911.375:314 (477.41)

В. В. Бондар**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ МІСТА БУЧА)****В. В. Бондарь****ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ГОРОДСКИХ ПОСЕЛЕНИЙ ПРИГОРОДНОЙ ЗОНЫ КИЕВА (НА ПРИМЕРЕ ГОРОДА БУЧА)***Институт географии Национальной академии наук Украины, Киев*

Рассмотрены ключевые особенности социально-демографического развития малых городских поселений пригородной зоны Киева на примере г. Буча – одного из наиболее динамично развивающихся городских населенных пунктов столичной агломерации. Выявлены главные проявления процессов социального развития (занятость населения, жилищное строительство, розничная торговля и т. п.) в пределах территории города. Осуществлен сравнительный анализ развития современных демографических процессов г. Буча в разрезе городских поселений Киевской агломерации.

Ключевые слова: столичная агломерация; миграция населения; субурбанизация; социальная инфраструктура; рынок первичного жилья; безработица.

V. Bondar**FEATURES OF THE KIEV SUBURBAN AREA SOCIODEMOGRAPHIC DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF TOWN BUCHA)***Institute of Geography of the Ukraine National Academy of Sciences, Kyiv*

The key features of the socio-demographic development of small towns in the Kiev suburban area on the example of Bucha - one of the fastest growing urban settlements within metropolitan agglomeration have been studied. The main features of social development (employment, housing, retail, and so on) within the territory of the territory have been identified. The comparative analysis of Bucha's today demographic processes in the context of Kiev metropolitan agglomeration's urban settlements has been performed.

Key words: metropolitan agglomeration; migration; suburbanization; social infrastructure; the primary housing market; unemployment.

Актуальність дослідження

Дослідження сучасних особливостей соціально-демографічного розвитку урбанізованих столичних територій є одним із актуальних напрямків регіональних суспільно-географічних досліджень. Зокрема, це стосується малих міст – головних елементів опорного каркасу системи розселення населення приміських зон столичних агломерацій. Наприклад, частка малих міст у поселенській структурі міських населених пунктів приміської зони Києва (Боярка, Буча, Васильків, Вишгород, Вишневе, Ірпінь, Обухів, Українка) складає 30,8%. Станом на 1 січня 2013 р. тут проживало 256,1 тис. осіб, або 14,9% населення Київської області¹, тобто фактично кожний сьомий мешканець області. Подібні міста, як засвідчує досвід, характеризуються найдинамічнішим розвитком соціально-демографічних процесів: міграцією населення, швидкими темпами зростання його чисельності, посиленням розвитком житлового будівництва, торгівлі й сфери послуг, малого підприємництва тощо.

Аналіз основних праць

Дослідженню процесів соціально-демографічного розвитку міських поселень столичної області останнім часом приділено значну увагу науковців.

¹Чисельність наявного населення України на 1 січня 2013 року / Державна служба статистики України. - К., 2013. - 112 с.

Зокрема О. В. Гладкий та С. І. Ішук [3] вивчали процеси розширення й формування приєднаних зон агломерування у межах урбанізованих територій Київського, Харківського та Одеського центрів. Прояви столичної урбанізації у контексті дослідження якості життя населення міст-супутників Києва та прилеглої до нього території розглядала І.В. Гукалова [4]. Просторові аспекти впливу столиці України на соціально-економічний розвиток адміністративних районів Київського Придніпров'я досліджували Г.П. Підгрушний та О.О. Денисенко [8], сучасний стан та шляхи розвитку Київської міської агломерації – Ю. М. Палеха [7]. Цим питанням присвячено також публікації [1,2,5,10,11] та інші.

Об'єктом нашого дослідження є м. Буча – центр Бучанської міської ради Київської області. Цей вибір зумовлений кількома чинниками:

- помітним розвитком, впродовж останнього десятиріччя, низки економічних та соціально-демографічних процесів:

- отриманням нового адміністративного статусу – міста обласного значення (Постанова Верховної Ради України від 09. 02. 2006 р. – № 3434-IV);

- включенням м. Буча, починаючи з 2012 р., до переліку 50 найкращих міст для життя в Україні згідно рейтингу соціально-політичного журналу “Фокус”, який щорічно проводиться з 2007 року [13];

- інтенсивним розвитком процесів внутрішньо-

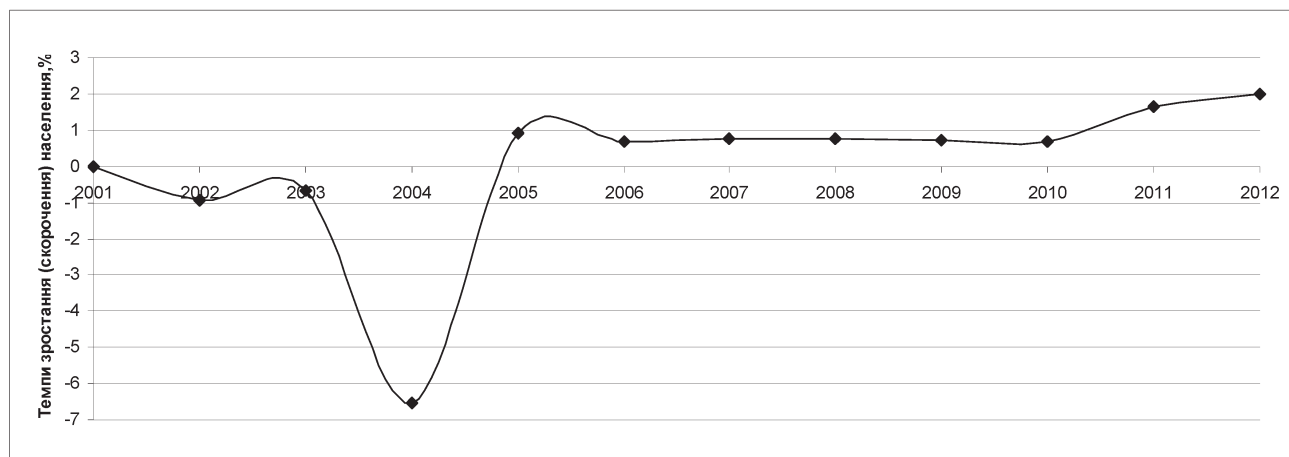

Рисунок 1. Щорічні темпи зростання (скорочення) чисельності населення м.Буча, %, 2001 – 2012 рр. За даними довідників «Чисельність наявного населення України» на 1 січня 2002, 2007, 2009, 2011, 2013 рр.

Таблиця 1. Перша десятка міських населених пунктів столичної агломерації, які впродовж 2010 – 2012 р. характеризувались найвищими темпами зростання чисельності населення *

Міста	Темпи зростання, %	Селища міського типу	Темпи зростання, %
Буча	3,73	Чабани	9,43
Ірпінь	3,35	Немішаєве	3,23
Вишгород	3,28	Козин	2,80
Бровари	2,37	Глеваха	1,60
Бориспіль	2,26	Коцюбинське	1,50
Вишневе	2,10	Клавдієво-Тарасове	1,45
Українка	2,00	Ворзель	1,32
Київ	1,64	Бородянка	1,20
Обухів	1,49	Калинівка	1,10
Боярка	1,10	Гостомель	1,00

*Розраховано за: Чисельність наявного населення України на 1 січня 2013 р. / Державна служба статистики України. - К., 2013. - 112 с.

та міжрегіонального міграційного притоку населення;

- розташуванням території міста у IV зоні (поширеного радіологічного контролю) згідно Закону України “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи” (від 27. 02. 1991 р. № 791-а-ХІІ).

Метою цього дослідження є визначення особливостей соціально-демографічного розвитку м. Буча у контексті впливу столичного міста.

Досягнення відповідної мети потребує вирішення таких завдань: розгляд особливостей транспортно-географічного положення м. Буча по відношенню до Києва; здійснення аналізу розвитку сучасних демографічних процесів, притаманних центру Бучанської міської ради у розрізі міських населених пунктів Київської агломерації; виявлення головних проявів розвитку соціальних процесів у межах території досліджуваного міста.

Виклад основного матеріалу

Місто Буча розташоване у північно-західному напрямку від Києва, на відстані 16 км від його міської смуги. Це типово виражене місто першого агломерованого порядку. Зі сходу на захід місто перетинає міжнародна автомагістраль міжрегіонального значення Київ – Ковель – пп Ягодин (М 05), у його південній частині розміщується пасажирська залізнична станція тієї самої назви на лінії Коростенського напрямку руху приміських електропоїздів Південно-Західної залізниці. Середня доступність населення міста автомобільним та залізничним транспортом до найближчих приміських станцій Броварсько-Святошинської лінії Київського метрополітену (“Академмістечко”, “Святошин”), як правило, не перевищує 30 хвилин.

Останнім часом спостерігається помітне зростання чисельності населення м. Буча, максимальні щорічні темпи якого припадають на 2010 – 2012 рр. (рис. 1, таблиця 1). Це пов'язано,

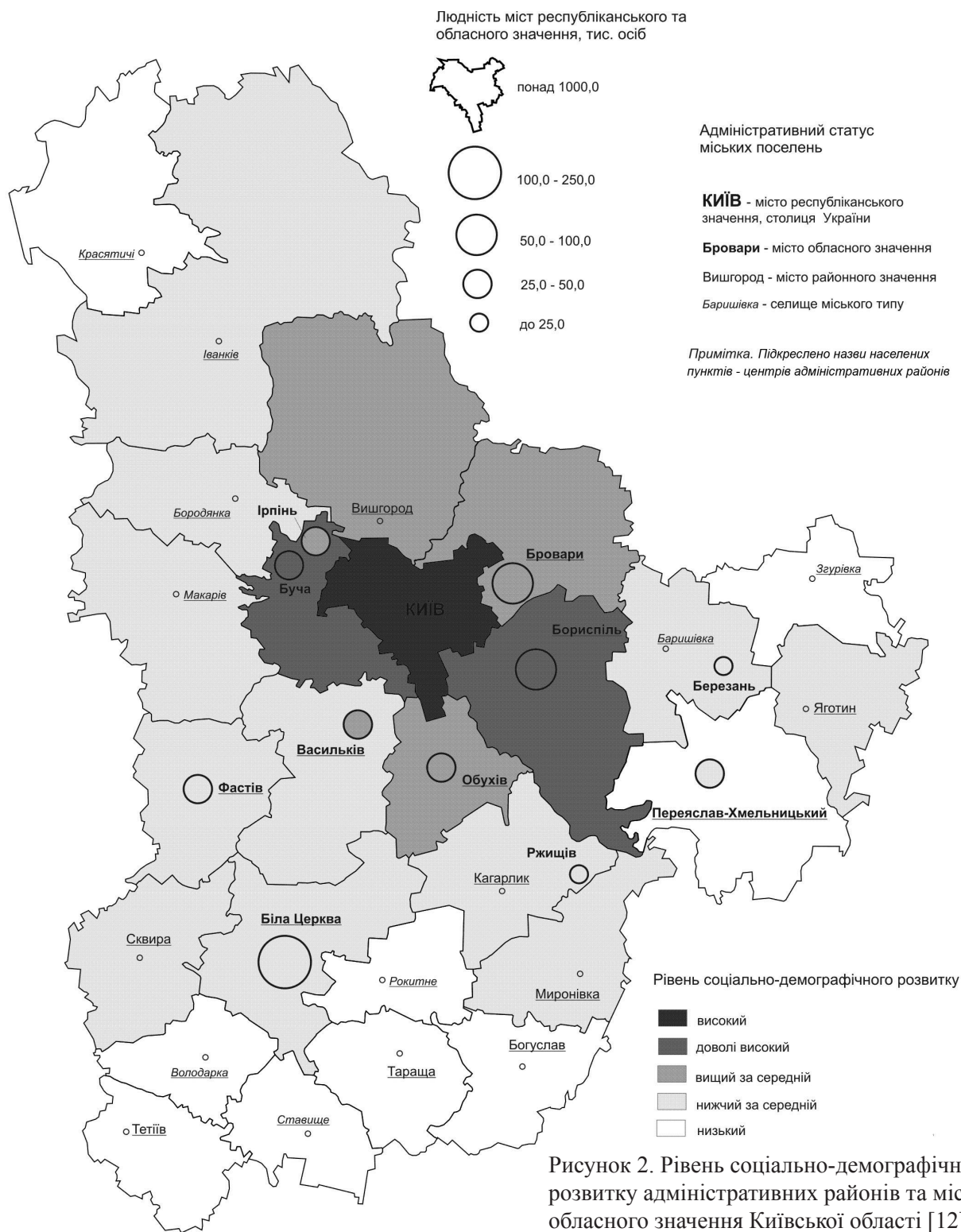

Рисунок 2. Рівень соціально-демографічного розвитку адміністративних районів та міст обласного значення Київської області [12]

насамперед, із посиленням розвитку процесів міграційного притоку населення на території Київської міської агломерації. Як результат, Буча за відповідний період стала найшвидше зростаючим містом столичної агломерації.

Загалом, серед 25 адміністративних районів та 12 міст обласного значення Київської області м. Буча,

як і Бориспільський та Києво-Святошинський райони, а також м. Бориспіль, характеризується доволі високим рівнем соціально-демографічного розвитку (рис. 2).

Водночас, м. Буча помітно виділяється за кількома провідними показниками (таблиця 2), які розглянемо детальніше.

Таблиця 2. Основні показники соціально-демографічного розвитку м. Буча Київської області (на 01. 01. 2013 р.) [12]

Показники	Київська область	м. Буча	Рейтинг	
			серед міст та районів	у тому числі міст обласного значення
Чисельність наявного населення, тис. осіб	1722,0	28,5	28	8
Загальні коефіцієнти природного приросту (скорочення) населення на 1000 осіб, ‰	-3,6	-0,2	8	7
Сальдо міграції населення на 1000 осіб, ‰	5,0	20,6	1	1
Роздрібний товарооборот підприємств на 1 особу, грн	12082	24500	4	2
Обсяг реалізованих населенню послуг у розрахунку на 1 особу, грн	851,6	321,0	17	11
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн	3157	2797	16	8
Рівень зареєстрованого безробіття, %	1,5	0,6	2	1
Прийняття в експлуатацію житла на 1000 населення, м ²	681	2278	2	1
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	96	90	12	7

Місто вирізняється максимальними значеннями відносного показника с а л ь д о м і г р а ц і ї (20,6 осіб на 1 тис. населення), які в 4,1 рази перевищують середні значення аналогічного показника регіону.

Характерною рисою Бучі є розвиток ж и т л о в о г о б у д і в н и ц т в а, обсяги введення в експлуатацію якого у 2012 р. становили близько 64,0 тис. м² загальної площі (2278 м² на 1 тис. населення) та порівняно з 2011 р. зросли на 50,0 %.

Загалом це зумовлено доволі відчутними темпами зростання чисельності населення прилеглих до столиці малих та середніх міст і відповідною потребою його розселення у найближчій перспективі.

Так, згідно положень Генерального плану м. Буча до 2033 р., чисельність його населення на кінець цього періоду має становити 60,0 тис. осіб. У зв'язку з цим передбачено будівництво багатоквартирного житла обсягом 990,0 тис. м² загальної площі у межах східного, західного та південного напрямків сельбищної зони міста. Це, в основному, квартали і мікрорайони (Тарасівський, Ястремщина) середньої та багатоповерхової забудови [9, с. 7-10].

Значний попит населення, як місцевих жителів, так і прибулих з інших регіонів, на придбання новозбудованого житла в передмісті Києва визначається порівняно доступнішою ціною на первинному ринку в містах-супутниках, у т. ч. й Бучі, житла зазвичай економ-класу, середня вартість

якого становить 7,5-9,0 тис. грн / м² (у столиці – 11,0-14,0 тис. грн / м² [6]), нижчою собівартістю будівництва житла в приміській зоні, ніж у спальних масивах Києва, а також належним рівнем розвитку тут об'єктів інженерно-транспортної, виробничої та соціальної інфраструктури.

Важливим чинником є розвиток малого бізнесу, представленого у Бучі понад 3 тис. суб'єктів підприємницької діяльності та майже 800 підприємствами й організаціями різних галузей виробництва і сфери послуг. З метою розвитку дієвого механізму співпраці органів місцевого самоврядування з підприємцями в місті створено “Дозвільний центр”, а також Раду підприємців та промисловців при виконавчому комітеті Бучанської міської ради. Крім того, підтримку й розвиток малого і середнього бізнесу забезпечують кредитні спілки (зокрема, “Київщина – фінансові послуги”), громадська організація “Ділові люди”, 7 відділень банківських установ (“Аркада”, “Київська Русь”, “ПриватБанк”, “Укрсоцбанк”, “UniCreditbank” та інші).

Розвиткові міста сприяють і високі значення роздрібногo тoвaрoобoрoтy, обсяги якого в 2012 р. становили для м. Бучі – 690,9 млн грн (24500 грн на 1 особу). Найбільші значення аналогічного показника серед міст Київської області притаманні лише Борисполю – 2315,7 тис. грн (39116 грн на 1 особу), Білій Церкві – 2242,7 тис. грн (10644 грн на 1 особу) та Броварам – 1044 тис.

грн (10687 грн на 1 особу). Роздрібна торговельна мережа міста представлена широким різноманіттям супермаркетів продовольчого призначення ("АТБ-маркет", "Еко-маркет", "Фора", "Novus"), гіпермаркетами будівельних матеріалів ("Нова лінія"), магазинами побутової техніки та зв'язку ("Comfy", "Ringoo"), краси і здоров'я ("Sela", "Watsons", "КОСМО"), дитячих товарів тощо.

Для Бучі властивий традиційно низький рівень офіційно зареєстрованого безробіття, що пов'язано з близькістю до столиці, а також із зосередженням у місті низки великих підприємств харчової (ТОВ "Деліція"), скляної (ТОВ "Бучанський завод склотари"), приладобудівної (ПАТ "Бучанський завод ВСДА") й деревообробної промисловості, які є провідними роботодавцями на місцевому ринку праці. Однак, незважаючи на це, близько 6,5 тис. містян здійснюють щоденні трудові поїздки до Києва та інших поруч розташованих населених пунктів Ірпінської міської ради [9, с. 4].

Привабливість м. Буча зростає також у зв'язку з активним проведенням останнім часом масових культурно-мистецьких заходів місцевого, національного й міжнародного рівнів. Наприклад, організацією регулярних спільних концертів учнів Бучанської дитячої музичної школи мистецтв ім. Л. Ревуцького та камерного оркестру "Київська Камерата" й літніх музичних вечорів з Київським національним театром оперети, проведенням численних національних фестивалів дитячої пісенної творчості й хореографічних колективів, фінальних частин щорічного міжнародного те-

лерадіофестивалю "Прем'єра пісні", міжнародного фестивалю артистів опери та оперети "O'fest".

Висновки

Буча є одним із малих міст Київської області, що найбільш динамічно розвиваються. Істотний вплив на її соціально-демографічний розвиток здійснює столиця. У зв'язку з цим Генеральним планом міста на період до 2033 р. визначено низку пріоритетних напрямків розвитку об'єктів соціальної сфери. Зокрема намічається значне збільшення житлової забудови, площа якої має зрости з 873,0 до 1343,0 га, а також інженерно-комунальної й громадської. Планується задовольнити й швидко зростаючі потреби населення в дошкільних установах та загальноосвітніх школах, забезпечити розвиток і розширення мережі установ культури та мистецтва, сімейної медицини, закладів фізичної культури і спорту. Також передбачається активізувати розвиток малого бізнесу, тобто збільшення кількості суб'єктів підприємництва у житловому будівництві, сфері побуту, індустрії розваг та відпочинку, готельно-ресторанному господарстві, роздрібній торгівлі тощо.

Отже, м. Буча має вагомі передумови для активнішого використання в найближчій перспективі положення у приміській зоні Києва для інтенсифікації зворотних трудових і освітньо-культурних маятникових міграційних зв'язків, а також добре виражених розселенсько-демографічних, соціально-побутових та рекреаційних зв'язків зі столицею, що сприятиме подальшому її розвитку.

Література

1. Баран Г. Сучасні особливості соціально-демографічних процесів в Київській області та чинники їх формування // Економічна та соціальна географія. – 2013. – Вип. 2 (67). – С. 277-288.
2. Буличева Т. В. Сучасні демографічні процеси Столичного регіону // Географія і сучасність: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 17 (29). – С. 126-133.
3. Гладкий О. В., Ілчук С. І. Географія міст. Геоурбаністика: підручник / Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К.: ПАЛІВОДА А. В., 2014. – 300 с.
4. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація: Монографія / Інститут географії НАН України / Відп. ред. Л. Г. Руденко. – К., 2009. – 347 с.
5. Мезенцев К. В., Мезенцева Н. І., Браде І. Міграційні аспекти розвитку урбанізованих регіонів України // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: зб. наук. праць. – Херсон: ПП Вишемирський, 2011. – С. 205-211.
6. Новобудови м. Києва та Київської області: <http://www.lun.ua/>
7. Палеха Ю. Н. Киевская городская агломерация: современное состояние и пути развития // Изменения городского пространства в Украине / Под ред. Л. Г. Руденко. – К.: Реферат, 2013. – С. 73-80.
8. Підгрушний Г. П., Денисенко О. О. Київ та прилегла територія в системі центрально-периферійної взаємодії // Укр. геогр. журнал. – № 1. – 2013. – С. 27-34.
9. Проект "Генерального плану розвитку м. Буча Київської області на період до 2033 року". Інформаційна довідка: http://www.bucha.com.ua/inform_dovidka.pdf/
10. Середа Н. І., Шабашова Л. Ю. Зміна людності поселень Київської області як чинник регіонального розвитку // Географія і сучасність: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 16 (28). – С. 217-221.
11. Сологуб Ю. І. Міське розселення столичного району: суспільно-географічне дослідження: автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 11. 00. 02. / Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К., 2009. – 23 с.
12. Статистичний щорічник Київської області за 2012 рік / Головне управління статистики в Київській області; за ред. Л. П. Височин. – К., 2013. – 480 с.
13. ТОП-50 найкращих міст для життя в Україні // Щотижневий український російськомовний загальнонаціональний соціально-політичний журнал "Фокус": <http://www.focus.ua/>

References

1. Baran G. (2013). Modern features socio-demographic processes in the Kiev region and factors of their formation. *Economic and Social Geography*, 2 (67), 277-288.
2. Bulychева T.V. (2013). Current demographic processes of the metropolitan area. *Geography and Modern time: Coll. Sci. works K.: The NPU after M.P. Dragomanov*, 17 (29), 126-133.
3. Gladky O.V., Ishchuk S.I. (2014). *Geography of cities. Geourbanistics: textbook*; Kyiv Nat. University after T. Shevchenko. K.: PALYVODA A.V.
4. Gukalova I.V. (2009). *Quality of life in Ukraine: social and geographical conceptualization: Monograph*; Institute of Geography of Ukraine NAS; Resp. ed. L.G. Rudenko. Kyiv.
5. Mezentshev K.V., Mezentseva N.I., Brade I. (2011). Migration aspects of Ukraine urban regions. *Ukraine regional problems: geographical analysis and search for solutions: Coll. Sci. works. Kherson: P.P. Vyshemyrsky, 205-211.*
6. *Kyiv and Kyiv region new construction sites: <http://www.lun.ua/>*
7. Palekha Yu.N. (2013). Kiev metropolitan area: current status and development. *Changes in in Ukraine urban space*; Ed. L.G. Rudenko. Kyiv: Thesis, 73-80.
8. Pidhrushny G.P., Denisenko O.O. (2013). Kyiv and surrounding area in the center-periphery interaction. *Ukrainian. Geographical Journal*, 1, 27-34.
9. The «Master Plan of the town Bucha in Kyiv region development, through year 2033.» reference: http://www.bucha.com.ua/inform_dovidka.pdf/
10. Sereda N.I., Shabashova L.Yb. (2012). Change in population in Kiev region settlements as a factor in regional development. *Geography and Modern time: Coll. Sci. works K.: The NPU after M.P. Dragomanov*, 16 (28), 217-221.
11. Sologoub Yu.I. (2009). *Urban settlement in metropolitan area: socio-geographical study: discourse thesis ...* Candidate of Geography Sciences: 11. 00. 02. Kyiv Nat. University after Taras Shevchenko.
12. Statistical Yearbook of the Kiev region for the year 2012; Department of Statistics in the Kiev region; eds. L.P. Visochin.
13. The top 50 best places to live in Ukraine. *Weekly Ukrainian national socio-political magazine in Russian language «Focus»*: <http://www.focus.ua/>

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

Стаття надійшла до редакції 04.11.2014

УДК 911.3:338.43.02(477)

М. Д. Заячук**СТАНОВЛЕННЯ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ: ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ АНАЛІЗ****М. Д. Заячук****СТАНОВЛЕНИЕ ФЕРМЕРСТВА В УКРАИНЕ: ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННОЙ АНАЛИЗ***Черновицкий национальный университет им. Юрия Федьковича*

Выяснена общественно-географическая сущность фермерского уклада. Рассмотрены четыре периода становления крестьянского уклада фермерского типа, геопространственные особенности современного периода его развития в Украине. Выделены и охарактеризованы этапы становления фермерства в этот период. На примере современного периода (1990-2010 гг.) проанализированы показатели численности фермерских хозяйств в Украине. Осуществлена типизация регионов Украины по показателям развития фермерства. Представлена картосхема динамики площадей сельскохозяйственных угодий фермерских хозяйств (1995 – 2010 гг.).

Ключевые слова: фермерское хозяйство; геопространственные особенности становления фермерства; динамика развития фермерства.

M. Zayachuk**FORMATION OF FARMING IN UKRAINE: SPATIAL-TEMPORAL ANALYSIS***Chernivtsi Yu. Fedkovich National University*

Socio-geographical essence of farming lifestyle has been found. We have considered four periods in the peasant farmer type lifestyle formation, geospatial features of its modern period development in Ukraine. The stages of farming formation in this period have been isolated and characterized. Farms number indicators in Ukraine based on the example of the modern period (1990-2010 yrs.) have been analyzed. Ukraine regions type analysis based on farming development indicators has been carried out. Schematic map of the farms and farmland area dynamics (1995 - 2010 yrs.) has been presented.

Keywords: farm; geospatial peculiarities of farming; dynamics of farming..